

Srpen 1968 roku trochu jinak

- CZ24 News | 29. dubna 2022

ČESKO/SLOVENSKO: Kamarádka a kolegyně z ANS paní Jitka mi poslala tip na zajímavý článek o historických souvislostech událostí roku 1968 z trochu jiného úhlu pohledu než je ten obvykle známý. Každá historická událost bývá prezentována a interpretována z úhlu pohledu a v kontextu zájmu současné mocenské garnitury, přičemž tento úhel pohledu se může od objektivní reality této historické události značně lišit.

Článek o srpnu 1968 od Milana Macáka zveřejnil internetový portál mesicnikmy.cz.

Interpretace významných historických událostí je často průsečíkem určitých dobových skutečností, nezvratných faktů, ale zároveň individuálních představ a kolektivisticky vytvářených legend. Vytvářejí je bez znalosti celkového kontextu na základě osobních prožitků jak přímí účastníci těchto dějů, tak i tvůrci propagandy, kteří si určitou událost přivlastní a podřizují ji svým vlastním konkrétním cílům.

Záměrně opomíjené jsou proto momenty, které nezapadají do rámce zvoleného propagandistického mýtu, nebo jej dokonce popírají. K zúženému pohledu na mnohvrstevnatou skutečnost může dojít i tehdy, když zůstávají pod povrchem událostí skryty aktivity zpravodajských služeb a není zájem na tom, aby byly obyčejným smrtelníkům zpřístupněny.

Události 21. srpna 1968 související s vojenským obsazením socialistického Československa jsou tak nejčastěji interpretovány jen jako silové ukončení ideálů Pražského jara a konec obrodného procesu spojeného s celkovou demokratizací tehdejší společnosti následovaný nástupem tuhé normalizace, která vrátila nadějně se reformující společnost zpět do totality. V období tzv. husákovské normalizace se zase prosadil názor, že srpen 1968 znamenal záchranu socialismu za pomoci bratrských armád Varšavské smlouvy. Ponechme nyní tyto interpretace stranou a pokusme se hledat kořeny srpnových událostí i jinde.

Československo na dostřel amerických raket

V dnešní době se v souvislosti s ukrajinskou krizí objevuje obava, zda eskalace napětí nemůže dospět až k nukleární konfrontaci, v níž by nebylo vítězů, ale jen poražených. Taková situace není nová a poprvé vydělala svět na počátku šedesátých let v souvislosti s tzv. karibskou krizí a rozmístěním sovětských raket středního doletu na Kubě. Jednalo se o reakci na rozmístění amerického jaderného arzenálu v Turecku. Nebezpečí se tehdy podařilo zažehnat, ale to neznamenalo, že podobná situace nemůže znovu nastat. Zatímco vypuknutí karibské krize v roce 1962 nezůstalo před veřejností utajeno, další pokus o narušení strategické rovnováhy na linii NATO – Varšavská smlouva se v novinových palcových titulcích neobjevil.

Jedna z fotografií kubánského území s raketami středního doletu

Sovětská vojenská rozvědka GRU získala v polovině šedesátých let informace o rozmístění 79 amerických balistických raket krátkého doletu MGM- 31 Pershing určených pro evropské bojiště v tehdejší západní Německu. Tyto rakety přitom mohly být vybaveny jadernou hlavicí. Taktický systém Pershing 1 byl v Německu operačně nasazený v roce 1965 a jeho nebezpečí spočívalo zejména v tom, že snižoval reakční dobu po zjištění použití strategických jaderných střel ze zhruba půl hodiny na tři až pět minut. Protiútok by tak byl vyloučený, protože v tak krátké době nebylo

možné uvést odvetné rakety do stavu bojové pohotovosti.

Nejbližší odpaliště amerických raket bylo přitom vzdáleno jen 37 kilometrů od československé hranice. Sověti hodlali neprodleně provést opatření zajišťující nezbytnou nukleární paritu v rámci obou vzájemně si konkurujících velmocenských bloků. Už na jaře roku 1965 proto oznámil vrchní velitel spojených ozbrojených sil Varšavské smlouvy maršál Andrej Antonovič Grečko československému ministrovi obrany Bohumíru Lomskému, že je nezbytné rozmístit na československém území bojové hlavice pod kontrolou sovětských specialistů.

Dilema Antonína Novotného

Už v prosinci 1965 byla podepsána dvoustranná přísně tajná Dohoda o opatřeních ke zvýšení bojové pohotovosti raketových vojsk. S výstavbou objektů určených pro uložení strategických raket byl seznámen jen úzký okruh zainteresovaných osob z vedení Československé lidové armády. O tom, kdo bude seznámený se skutečným účelem budovaných objektů „Javor“, rozhodoval první muž komunistické strany a zároveň prezident republiky Antonín Novotný. Právě on byl však na rozpacích. Splnění úkolu sice Sovětům slíbil stejně jako později jeho nástupce Alexander Dubček. Nadšený však Novotný nebyl.

Antonín Novotný

Měl sice výborné vztahy se sovětským vůdcem Nikitou Chruščovem, ale s jeho nástupcem Leonidem Brežněvem příliš nevycházel a dokázal se mu i postavit. Hlavní problém však spočíval v něčem jiném. Novotný si zakládal na tom, že právě jeho zásluhou byl v zemi vybudovaný socialismus, což se mělo mimo jiné projevit i tím, že kvalita života se v Československu neustále zlepšovala a rostla životní úroveň jeho obyvatel. Najednou byl však postavený před zdrcující fakta.

Výstavba tří speciálních podzemních objektů měla spolknout na tehdejší dobu skutečně astronomickou sumu 200 milionů korun. Znamenalo to mimo jiné i ztrátu obrovského množství nedostatkového cementu, který chtěl Novotný využít raději pro bytovou výstavbu a koneckonců i pro vlastní popularitu. Budováním úložišť pro balistické střely s jadernými hlavicemi by se jeho původnímu plánu nedostávalo stavebních kapacit. Novotný tedy s plněním slibu daného Sovětům rozhodně nespěchal.

Brežněv mu však nevěřil a v boji proti Dubčekovi ho nepodpořil, což byl počátek jeho politického pádu. Ani Dubček jako Novotného nástupce v čele strany však nezjednal nápravu. Na výročí konce války přiletěl na počátku května 1968 do Československa z pověření ústředního výboru Komunistické strany Sovětského svazu osvoboditel Prahy maršál I. S. Koněv a zajímal se o to, jak českoslovenští soudruzi plní své sliby o vybudování objektů určených pro rozmístění jaderných hlavic. Nestačil se divit, když zjistil, že úkol splněn nebyl. Situace tak definitivně uzrála k silovému rozhodnutí a k zásahu zvenčí. Jejím tragickým předznamenáním byla v březnu 1968 sebevražda generála Vladimíra Janka.

Alexandr Dubček a Leonid Brežněv

Uprchlý generál Jan Šejna uvedl v roce 1972 v rozhovoru pro Deutsche Welle, že generál Janko byl v rámci Varšavské smlouvy vrchním velitelem československého frontu, což znamená, že disponoval nejdůvěrnějšími informacemi. Podle Šejny Janko věděl o chystaném zásahu spojeneckých vojsk a usoudil nejspíš, že nedokáže zabránit událostem, které nenapravitelně poškodí přátelské vztahy mezi ČSSR a SSSR. Janko trpěl depresemi z toho, že podporoval Novotného, který tohoto veterána z východní fronty vyznamenal u příležitosti jeho padesátin Řádem práce, ale zároveň dobře věděl, že

prezident Sověty oklamal. Východisko našel generál Janko v sebevraždě. V polovině března se ve služebním voze zastřelil.

Lidské štíty

Sověti museli situaci vzniklou vinou československých soudruhů řešit, aby nedošlo k ohrožení západní hranice Varšavské smlouvy. Vyřešili ji kolektivním vpádem vojsk Varšavské smlouvy do Československa, na němž se nepodílelo pouze Rumunsko. Rozmístěním sovětských vojsk na československém území bylo dáno NATO důrazně najevo, že pokud Západ zneužije dočasného narušení strategické rovnováhy, povede to k válce. Sověští vojáci pak plnili roli „lidských štítů“, které by v případě vypuknutí konfliktu byly obětovány. Věřilo se však, že ve skutečnosti budou hrát jen zastrašující roli, což se také stalo. Vojáci byli umístěni v kasárnách, aby nebyli na očích veřejnosti, která je jako okupanty nenáviděla.

Okupace vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968

Českoslovenští soudruzi hnáni k odpovědnosti za své selhání nebyli. Sovětská vojenská rozvědka GRU trvala na utajení vzniklé situace. Neměla totiž zájem na tom, aby západní zpravodajské služby odhalily jejího informátora. Objekty „Javor“, jejichž vybudování Novotný odkládal, byly vybudovány v roce 1969 a v roce následujícím plně obsazeny. Strategická jaderná parita tak byla s určitým zpožděním zachována. Na konci roku 1987 po návštěvě „perestrojkového“ generálního tajemníka ÚV KSSS Michaila Sergejeviče Gorbačova byla sovětská raketová brigáda z československého území v tichosti stažena, protože Sověti se s Američany dohodli na určitém omezení jaderného arzenálu obou mocností. Romantická legenda o surovém potlačení „socialismu s lidskou tvářící“ si pak po politickém převratu v listopadu 1989 dál žila svým životem, aniž by brala jen náznakem v potaz zcela zásadní skutečnosti, které stály v pozadí někdejší invaze vojsk Varšavské smlouvy ze srpna osmašedesátého roku.

AUTOR: Milan Macák

ZDROJ: mesicnikmy.cz/post/srpen-osma%C5%A1edes%C3%A1t%C3%A9ho-roku-trochu-jinak/
myspulesvet.org

Zpracoval: Myšpule